

En formatrevolution, svarende til den revolution der begyndte, da Leicaen dukkede op omkring 1925 — finder sted i disse år. Det ses i det store antal af kameraer, der bruges af amatører i dag, er halvformatkameraer. Endnu mødes halvformatet imidlertid med udpræget skepsis fra mere alvorligt arbejdende amatører og professionelle fotografers side. Hvorfor?

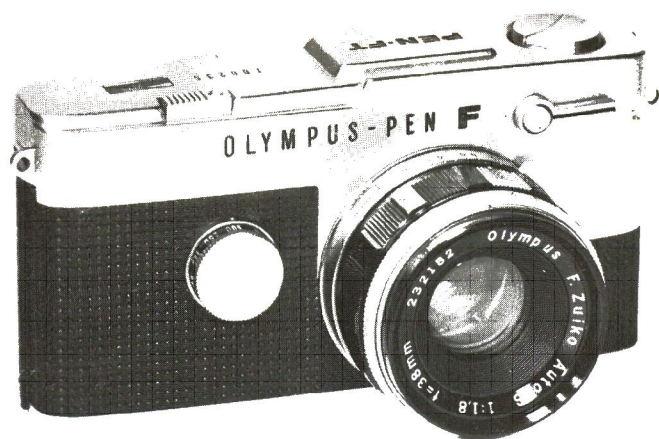
En af grundene er formodentlig, at der indtil nu kun findes ét halvformat-systemkamera af professionel kvalitet, nemlig Olympus Pen — til gengæld er dette kamera af så god en kvalitet, at f. eks. en 18x24 forstørrelse uden videre tåler sammenligning med en tilsvarende forstørrelse, der stammer fra f. eks. et Leica eller et Nikon negativ.

Vel, kornetheden er måske lidt mere fremtrædende, når vi bruger en hurtig film; men det er jo i dag almindeligt accepteret, at en skarp kornstruktur ikke er nogen ulempe, blot skarpheden i sig selv — og i lige så høj grad, den stukne skarphed, der stam-

mer fra et kamera, der holdes stille under eksponeringen, som den skarphed, der stammer fra en fuldstændig nøjagtig afstandsindstilling til hovedmotivet — er perfekt.

Men dagens småbilledfotografer ved jo allerede at honorere disse krav, hvis de har indstillet sig helt på småbilledteknikken, har lært at fylde formatet ud, at fremkalde rigtigt, at stille lige så store krav til forstørrelsesobjektiv som til de dyre kameraobjektiver og at arbejde med stor blænderåbning i stedet for at give afkald på at arbejde med 1/125 sekund som den langsomste eksponeringstid, der garanterer skarpe billeder.

Det er givet, at negativmaterialeets udvikling er en vigtig forudsætning for, at 18x24 mm kan blive det kommende småbilledformat og spille samme rolle, som 24x36 har gjort. Uden at filmene har ændret navn, ja uden at man i og for sig har averteret med den kvalitetsforbedring, der har fundet sted, er småbilledfilmen simpelt hen blevet afgjort

forbedret de sidste 10–12 år. Hvis De tager et Tri-X negativ fra f. eks. 1956 og sammenligner en kopi herfra med en kopi efter dagens Tri-X, kan De let konstatere forskellen.

Denne kvalitetsforbedring kan man så naturligvis tage til indtægt for, at en forstørrelse efter et 24x36 negativ vil blive bedre end efter et 18x24 mm negativ. Javel, men så må vi se på, hvad det først og fremmest er, vi vil bruge de små negativformater — og de små kameraer — til.

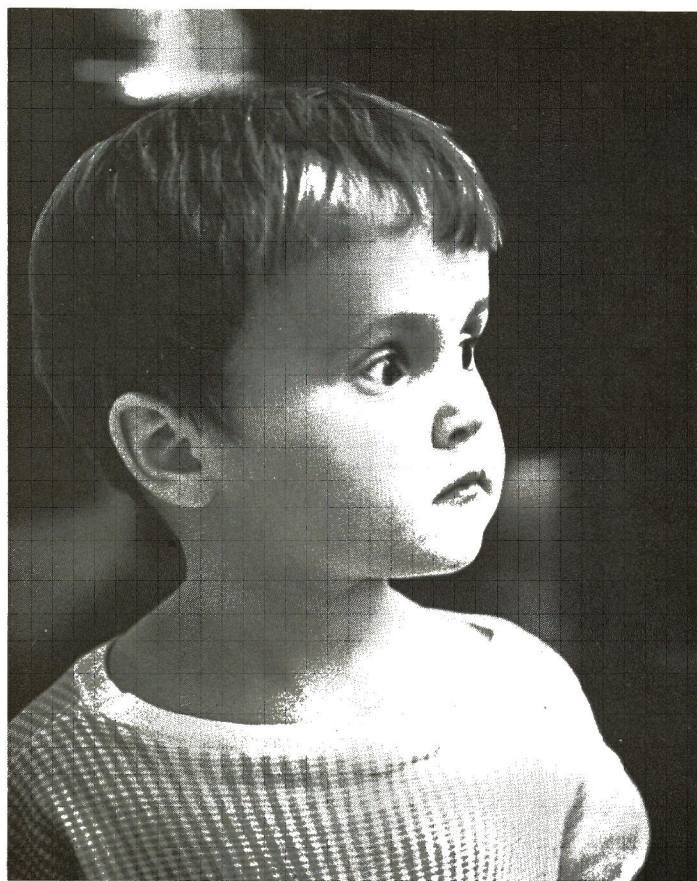
Der er sikkert ingen, der vil

påstå, at 24x36 formatet kan bruges som all-round format. I hvert fald professionelle fotografer vil ikke kunne undvære 6x6 og større negativformater til mere krævende arbejder — og acceptere, at allerede 6x6 kræver brug af stativ.

De små kameraer er imidlertid uovertrufne til reportagebrug, til rejsebrug og som familiekameraer.

Dagens 24x36 kamera har imidlertid udviklet sig til at være en mastodont. Et 24x36 spejlreflekskamera er næsten lige så

DUER HALVFORM

uhåndterligt som et mellemformatkamera – og med undtagelse af Leicas målesøgekameraer, har de i virkeligheden svigtet de oprindelige småbilledidealer om lethed i brug og transport.

Olympus Pen f. eks. er, på trods af at det er et énøjet spejlreflekskamera, mindre end en Leica M 2 – det har ingen pentaprisme, fordi prismen er forsænket til samme plan som kamerahusets overside. Det giver nøjagtigt dobbelt så mange billeder på en almindelig 24x36 film – hvert negativ koster altså det halve.

Kvaliteten da, når det drejer sig om at lave billeder, der skal trykkes?

For de sort/hvide billeders vedkommende vil jeg vove at påstå, at ingen kan se forskel på, om en tidsskrift- eller avisproduktion er lavet med 18x24 eller 24x36. Det sørger rasteret for.

For farvens vedkommende er problemet mere kompliceret. Det er faktisk svært at finde reproduktionsanstalter, der med glæde reproducerer efter 24x36 og

18x26 mm dias, selv om det er Kodachrome. Vi ved alle, at det kan lade sig gøre – det ses i Foto og Smalfilm, men det er ikke alene et spørgsmål om, hvorvidt Kodachromes kvalitet er så god, at man kan lave gode reproduktioner efter den. Det er bl. a. også et spørgsmål om, at det er vanskeligt at vurdere småbilleddiapositiver, inden de kommer så vidt som til reproduktionsfagmanden.

Allerede et 6x6 billede er et færdigt billede, der kan vurderes i hånden, og alene dette argument er grunden til, at de fleste, der vil sælge farvebilleder, bruger mindst 6x6. Til krævende tekniske optagelser vælges der i reglen formater på 13x18 eller 18x24 cm.

Kravene til teknikken

En afgjort fejl hos mange af de enklere halvformatkameraer er, at de ikke har nogen indbygget afstandsmåler. Afstandsmåleren, der garanterer absolut skarphed i indstillingsplanet, er i mine øjne langt vigtigere som standard

end den indbyggede belyningsmåler.

Det hævdes så, at afstandsmåleren er overflødig ved de korte brændvidder, der bruges som normalobjektiv i halvformatkameraerne. Argumentet er ikke helt rigtigt. Helt skarpt er et billede naturligvis kun i indstillingsplanet, og muligheden for at bruge de høje lysstyrker, som findes i selv relativt billige halvformatkameraer, begrænses meget af den manglende afstandsmåler.

De fleste småbilledkameraers optik har en skarphedsdybdeskala, der er beregnet efter en spredningskreds på 1/30 mm. Det betyder, at punktet i et småbillednegativ ikke må have en diameter, der overskrider 1/30 mm. Hvis en skarphedsdybdeskala angiver, at alt, der ligger mellem f. eks. 0,99 og 1,2 mm ved bl. 1,4 på et 50 mm objektiv, er skarpt, vil det sige, at alt, der ligger uden for det egentlige indstillingsplan, ikke er mere uskarpt, end at det vil opfattes som skarpt ved en normal betragtningsafstand.

I praksis betyder dette, at man ved meget store forstørrelsesgrader nok gør klogt i at blænde noget mere ned, end skarphedsdybdemarkeringen angiver – altså regne med en mindre spredningskreds. Specielt for halvformatkameraets vedkommende må man nok regne med en spredningskreds på 1/60 mm.

Nu er simpel rystelsesuskarphed nok den mest almindelige årsag til uskarphed. Den kan man kun værgе sig imod ved at bruge hurtige lukketider. Gå ud fra 1/250 sekund som den normale eksponeringstid, og tænk på, at en rystelse på blot 1/10 mm bliver til en hel millimeter på en 18x24 kopi.

Der er imidlertid ingen som helst grund til at tvivle på halvformatets anvendelighed på trods af de høje tekniske krav. Kravet om at fylde formatet helt ud osv. omtalte vi i artiklens begyndelse – men i øvrigt svarer halvformatkravene nøje til de krav, man skal lære at honorere, hvis man går fra f. eks. 6x6 over til (fortsættes side 42)

AT ET?

Det indendørs billede er taget på Tri-X eksponeret efter 400 ASA og med fuld blænderåbning. Normalobjektivet til Olympus Pen tegner absolut skarpt.

Med denne optagelse af en sten i sand, bevæger vi os på grænsen af det, som halvformatet kan klare, selvom man bruger langsom film og stativ. Den slags optagelser stiller meget store krav til materialelegengivelsen og kræver i virkeligheden mindst 6x6 for at lykkes i teknisk henseende.

Landskabsbilledet er taget på Kodaks Panatomic X. Det er, især i den forbedrede udgave, der nu er kommet på markedet, en yderst skarp og finkornet film. I forbindelse med Microdol-X fremkalder, bør man kunne lave gode 30x40 forstørrelser fra halvformat.

←

Indmeldelsesblanketten til 5. runde bragte vi på side 43 i maj-nummeret.

Efter den næstsidste runde fremgår det af den samlede pointsliste, at Bengt Göran Carlsson ligger på en næsten sikker førsteplads. Som nummer to kommer Sture Karlsson og tredjepladsen deles af Hans Carnmark og Svante Norder. Men endnu kan en dansk indsender nå frem til vinderpladserne. Ikke til 1. præmien på 1500 kroner, men måske til 2. præmien på 1000 eller 3. præmien på 500 kroner. Det får vi at vide til august.

POINTSLISTEN EFTER 4. RUNDE

	points
Bengt Göran Carlsson ...	27
Sture Karlsson	13
Hans Carnmark	10
Svante Norder	10
Bertil Nilsson	7
Poul Simonsen	7
Henry L. Nielsen	5
Gunnar Stumo	5
Frode Kamuk	4
Bjarne Helin	4

Marius Kruse	4
Arvid Sveen	4
Svend Erik Bekker	3
Valentin Lejdebo	3
Hans-Henrik Berg	2
W. Bent Frederiksen	2
Niels Pelle Thomsen	2
Bengt Sandin	2
Palle Christensen	1
Hans Duggen	1
Carl Hansen	1
Kjell Solli	1
Hans Chr. Teller	1
Niels-Erik Wikebäck	1

DUER HALVFORMATET

(fortsat fra side 42)

Det første har lysmåling gennem objektivet.

Olympus Pen er et énøjet spejlreflekskamera, men det savner den trekantede pentaprisme oven på kamerahuset. Det har man kunnet undgå ved en kompliceret anbringelse af spejle og prismer nede i kamerahuset. Spejlet svinger f. eks. sideværts. Søgeren er enorm lys, og i FT modellen er lysmålerens skala uhyre let at aflæse.

Måleren virker ved åben blænde. Man indstiller først lukkertiden, og derefter indstiller man blænderskalaen på det tal, som lysmåleren i søgeren viser.

Søgeren viser ikke blændertallet direkte men et indekstal, som man kalder for TTL-numret. Numrene går fra 1-7, og hvert højere tal svarer nøjagtigt til en halvering af det lys, måleren måler. TTL-tallene dækker ikke de samme blændertal på systemets forskellige objektiver — men de betyder en forenkling af problemet med at koble de udskiftelige objektiver til måleren, fordi man slipper uden om det problem, at en nedblænding fra f. eks. 1,4 til 2 ikke er helt nøjagtig en halvering af belysningstiden.

TTL-numret 3 svarer f. eks. for f/1,4 objektivets vedkommende til blænde 4, for f/2 til 5,6 og for 2,8 til 5,6 — omtrent.

Blænderskalaen på objektivet viser imidlertid både TTL-tal og blændertal, således at man til enhver tid kan aflæse, hvilken tid/blænderkombination man bruger.

Der findes indtil nu 15 udskiftelige objektiver til Pen F, heriblandt to zoomobjektiver.

Det er klart, at objektiverne

også vil fylde mindre end de tilsvarende 24x36 objektiver. Et 100 mm objektiv, hvis billedvinkel svarer til ca. 150 mm for 24x36 mm, er ikke længere end 76 mm til PenF.

Det er bemærkelsesværdigt, at den korteste indstillingsafstand for normalobjektivernes vedkommende er 35 cm. Det giver et afbildningsforhold på ca. 1:6. Det giver mulighed for i et vist omfang at lave næroptagelser uden mellemringe.

I øvrigt har standardoptiken bemærkelsesværdigt høje lysstyrker, nemlig henholdsvis f/1,2, f/1,4 og f/1,8, og der findes et 60 mm objektiv med lysstyrke 1,5 (brændvidden svarer til 85 mm for 24x36) samt et 70 mm objektiv med lysstyrke 2,0. Altså virkeligt fine lysstyrker til reportagebrug.

For såvel kamera som objektiver gælder, at priserne er betydeligt lavere end priserne for tilbehør til 24x36 i samme kvalitet. Prisen for Olympus Pen FT med f/1,8 er ca. 900 kroner. Der findes i øvrigt et tilbehør, der stort set svarer til tilbehøret for ethvert avanceret SLR-kamera: bælg, diakopieringsforsats, mel-

(fortsættes side 54)

DUER HALVFORMATET

(fortsat fra side 52)

lemringe, nærindstillingsben, mikroskopadapter og adapter til Praktica-, Leica- og Nikonobjektiver.

Mange vil indvende, at 72 billeder pr. film er for mange — det tager for lang tid, inden filmen er brugt. Farvefilm findes imidlertid i kassetter med 20 billeder for 24x36 — det giver 40 optagelser. Det samme er tilfældet med en del sort/hvide film. Det er imidlertid en enkelt sag at skifte fra farve til sort/hvid midt i en rulle, man spoler simpelt hen filmen tilbage, noterer antal eksponerede ruder på filmenden, og når man så sætter filmen i senere, foretager man simpelt hen et tilsvarende antal blindeksponeringer med påsat objektivdæksel + et par ekstra for en sikkerheds skyld. Så er man klar til at fortsætte, hvor man slap.

For mig at se er filmøkonomien nemlig ikke det allervæsentligste ved halvformatet. Det vigtigste er, at kamaratypen opfylder de krav, man må stille til et reportage og rejsekamera, nemlig at det skal fylde så lidt som muligt, det skal kunne ligge

i en håndtaske eller en jakkelomme, og det skal være lethåndterligt samt enkelt at betjene.

Den enkle betjening sørger lysmålingerne gennem objektivet for — lethåndterligheden følger logisk af de små dimensioner. Hele kamerahuset måler blot 127x69,5x77x5 mm med f/1,2 objektiv.

Tekniske specifikationer for Olympus Pen FT

Halvformatkamera med negativstørrelse 24x17 mm.

Standardoptik: F Zuiko Auto S 38 mm f/1,8. G Zuiko Auto S 40 mm f/1,4 eller H Zuiko Auto S 42 mm f/1,2. Alle objektiver har blænderautomatik med TTL-numre og blændertal.

Bajonetfatning.

Lukker: Special spaltelukker af metal med hastigheder fra B til 1/500. Tidsindstillingsknappen roterer ikke og sidder på kameraets forside. M- og X-synkronisering. Selvudløser med 11 sekunders forsinkelse.

Søger: Porroprismesøger. Giver 0,8 x forstørrelse med f/1,8 objektiv. Microprisme og fresnel-linse i matskiven.

Spejl: Swing-back spejl med sideværts svingning.

Eksponeringsmåler: CDS-TTL måler. Måler enten ved fuld åbning eller med nedblændet objektiv. Måleren giver en gennemsnitsmåling af det totale billedareal. ASA-området går fra 24 til 400. Spænder over lysværdier fra 3 til 17 ved 100 ASA.

Dimensioner: 127 x 69,5 x 62,5 mm med f/1,8 objektiv.

Vægt: 600 g med f/1,8 objektiv. 720 g med f/1,2 objektiv.

Fabrik: Olympus Optical Company, Ltd.

Pris: 936,- kr. med f/1,8 optik (vejledende).

